

подарського суду зупинити провадження у справі до розгляду пов'язаної справи.

Дана стаття становитиме інтерес для юристів-практиків, осіб, що здійснюють дослідженням теоретичних питань господарського процесуального права.

Перспективним видається подальше дослідження проблематики зупинення провадження в господарських справах в працях вчених-юристів, оскільки така проблематика стосується як теоретичного, так і практичного аспектів науки господарського процесуального права.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1992. — № 6. — Ст. 56.
2. Електронний ресурс: Єдиний державний реєстр судових рішень. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Search>.
3. Постанови Верховного Суду України та Вищого господарського суду України у господарських справах: Вип. 1, за заг. ред. В.Т. Маляренка, — К.: Ін Юре, 2002. — 176 с.
4. *Притика Д. М., Тітов М. І., Гайворонський В. М. та ін.* Господарський процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. 2-е вид., доповнене та перероб. — Харків: Консум, 2002, — 320 с.
5. *Роїна О. М.* Господарський процес: практ. посіб. / [4-те вид., доп. і перероб.]. — К.: КНТ, 2008. — 180 с.

Стаття надійшла до друку 5 травня 2011 р.

УДК 347.736

Н. В. Слободчикова, аспірантка
кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІЗ ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У статті аналізуються окремі проблемні питання провадження у справах про банкрутство за законодавством України, як одного з важливих компонентів здійснення процесу реформування української економіки, та можливість запровадження досвіду зарубіжних країн стосовно подолання помилкових дій у процедурі банкрутства.

Ключові слова: вимоги кредиторів, відновлення платоспроможності, процедури банкрутства, арбітражний керуючий.

В статье анализируются отдельные проблемные вопросы производства по делам о банкротстве по законодательству Украины, как одного из важных компонентов осуществления процесса реформирования украинской экономики, и возможность внедрения опыта зарубежных стран по преодолению ошибочных действий в процедуре банкротства.

Ключевые слова: требования кредиторов, восстановления платежеспособности, процедуры банкротства, арбитражный управляющий.

The article examines some issues proceedings in bankruptcy under the laws of Ukraine as an important component of the process of reforming the Ukrainian economy, and for introducing foreign expertise to overcome the error in the bankruptcy procedure.

Keywords: claims of creditors, restore solvency, bankruptcy proceedings, trustee in bankruptcy.

Відносини, що пов'язані з банкрутством суб'єктів господарювання, є достатньо складними і до недавнього часу, для більшості суб'єктів господарювання, були мало відомі. Лише в період реформування економіки України, після розвалу СРСР, з'явилися такі поняття, як нерентабельність, неспроможність, банкрутство.

Інститут неспроможності спрямований на забезпечення передбачуваного розподілу ризиків для кредиторів. Змістовна критика українського інституту банкрутства останніми роками була пов'язана з практикою банкрутства великих, економічно і соціально значимих підприємств, з розширенням випадків використання процедур банкрутства в недобросовісних цілях, порушенням інтересів держави як кредитора та власника.

Питання провадження у справах про банкрутство висвітлювалися у наукових працях таких вчених, як: Р. Г. Афанасьєв [3], О. М. Бірюков [4], В. А. Малига [8], В. В. Джунь [7], Б. М. Поляков [11,12], Я. Г. Рябцева [13], М. І. Тітов [14] та ін. Окремі аспекти відносин банкрутства розкриваються у працях таких учених, як: А. А. Волков [6], Е. В. Смірнова [10], В. В. Степанов [9, 15].

Більшість наукових праць українських вчених-юристів були написані за часів дії Закону України «Про банкрутство», прийнятого Верховною Радою України 14 травня 1992 року (на сьогодні

діє у новій редакції), тому низка проблемних питань застосування судових процедур у справах про банкрутство залишилась поза увагою вчених. Проте, як свідчить практика, Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» не вирішує усіх проблем і потребує певних новацій [1].

Метою даної публікації є дослідження окремих питань провадження у справах про банкрутство в Україні як одного з важливих етапів здійснення процесу реформування української економіки та можливість запровадження досвіду зарубіжних країн для вдосконалення правового регулювання процедури банкрутства в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети доцільним є проведення порівняльного аналізу законодавства зарубіжних країн із законодавством України про банкрутство для запозичення нових правових конструкцій, які допоможуть усунути певні недоліки та прогалини у національному законодавстві України.

Якщо у США діє «продебіторська» система законодавства, яка дозволяє зберігати адміністрацію та керівництво підприємства і проводити реорганізацію в інтересах підприємства, то у Великій Британії підходи протилежні — «прокредиторські», це означає, що до підприємства можуть бути застосовані або процедура банкрутства (ліквідаційна процедура), або мирова угода.

Як зазначає у своїх працях В. В. Джунь, найбільш економічно раціональною є прокредиторська модель законодавства про банкрутство. Безпосередніми протидіючими чинниками для впровадження про-кредиторської моделі законодавства про банкрутство є значне поширення в суспільстві анти-кредиторської ідеології та панування олігархічного капіталізму [7, с. 6].

За законодавством Великої Британії, якщо застосовується процедура банкрутства, то призначається керуючий, який розпродає активи боржника. Якщо боржником є юридична особа, то можуть застосовуватися або мирова угода, або процедура управління, або ліквідація, або процедура *administrative receiverships* (власник права плаваючого забезпечення отримує майже повний контроль над активами і діями боржника) [9, с. 54].

Що ж стосується законодавства про банкрутство в Україні, а саме Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», то законодавець виходив із необхідності збереження фінансової та економічної стабільності боржника. З однієї сторони, закон спрямований на відновлення

платоспроможності боржника, з іншої, — дозволяє досить тривалий час здійснювати заходи стосовно відновлення платоспроможності «старою командою керівництва», хоча і під певним контролем. Але викликає сумнів той факт, що керівництво, яке допустило неспроможність та банкрутство суб'єкта господарювання, буде намагатися вивести його з цього стану.

Враховуючи вищевикладене, на нашу думку, доцільним було б передбачити в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» більш широкі можливості для усунення керівництва боржника та визначити перелік випадків, за яких його усунення є безспірним (наприклад, якщо кризовий стан підприємства є наслідком зловживань, безпосередньої недобросовісності керівництва підприємства, а не зумовлений незадовільною платіжною дисципліною його контрагентів).

Інше проблемне положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» впливає зі ст.6 даного Закону, в якій зазначено, що «справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом» [1]. Отже, боржнику достатньо не задовольнити вимоги кредитора на суму понад 288 000 грн (станом на 01.08.2011 р. мінімальний розмір заробітної плати — 960 грн) [2, ст. 22], щоб ініціювати порушення провадження у справі про банкрутство.

Але наскільки великою для суб'єкта господарювання буде сума у розмірі 288 000 грн. Вважаємо, що це залежить від фінансово-економічної потужності суб'єкта господарювання — для великих та середніх суб'єктів господарювання це незначна сума, а для малих фірм і компаній вона може бути доволі значною.

Якщо ж для порівняння взяти законодавство зарубіжних країн, то у Франції процедура, яка направлена на відновлення платоспроможності боржника, відкривається тоді, коли боржник не задовольняє вимоги кредиторів, термін виконання яких настав, за допомогою майна, яке він має [15, ст. 3].

За законодавством Великої Британії (Insolvency Act — «Закон про неспроможність», прийнятий у 1986 році) боржник вважається нездатним виконати свої зобов'язання, якщо:

— кредитор, якому боржник винен суму більшу ніж 750 фунтів, направив боржнику письмову вимогу сплатити суму боргу, а боржник протягом трьох тижнів не виконав вказану вимогу;

— суду представлені належні докази того, що боржник не здатен платити за зобов'язаннями залежно від строку їх виконання;

— суду представлені належні докази того, що зобов'язання боржника перевищують його активи [16, ст. 123].

За законодавством США заяву про банкрутство можуть подати кредитори, якщо їх кількість більше дванадцяти і сума їх кредиторських вимог перевищує 5 тис. доларів. При цьому немає законодавчої вимоги щодо того, щоб боржник обов'язково був неплатоспроможним [16].

За законодавством Німеччини ознакою неплатоспроможності боржника вважається неможливість виконати ним свої грошові зобов'язання, неплатоспроможність має бути визнана, якщо боржник припинив здійснення своїх платежів [9, с. 65].

В Україні при розробці Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» законодавець пішов на певний компроміс, вигідний, у першу чергу, підприємствам із незначним оборотом, яким можна сподіватися на поступове зростання межі неплатоспроможності підприємства, яка пропорційно буде збільшуватися із зростанням розміру мінімальної заробітної плати. Тому, вважаємо за доцільне встановити розміри мінімальних сум безспірних вимог кредиторів для різних суб'єктів підприємницької діяльності, враховуючи при цьому особливості їх організаційно-правової форми, господарської діяльності та галузевої належності.

Наступне положення Закону, яке доцільно проаналізувати, це інститут арбітражного керуючого. Арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) — це фізична особа, яка має ліцензію, видану в установленому законодавством порядку, та діє на підставі ухвали господарського суду [1, ст. 1]. Як правильно зазначає Б. М. Поляков, арбітражний керуючий — це найбільш залежна процесуальна фігура у відносинах неспроможності (банкрутства) і така залежність ґрунтується на законі, оскільки висунення кандидатури арбітражного керуючого, його повноваження, контроль за ним і винагороду здійснюють кредитори [15, с. 9].

Кількість та якість підготовки ліцензованих арбітражних керуючих, без яких не можливе здійснення процедури банкрутства боржника, а також неналежне виконання арбітражними керуючими

обов'язків розпорядників майна, керуючих санацією призводить до певних проблем ведення процедур у справах про банкрутство.

Законодавством зарубіжних країн, що регулює діяльність арбітражних керуючих, переважно передбачено процедуру здачі обов'язкового іспиту керуючими (арбітражними керуючими). Наприклад, у Франції до загальних вимог відносно керуючого та ліквідатора відноситься те, що дані особи повинні скласти іспит на відповідність [9]. Також зарубіжний досвід вказує на необхідність створення професійних фірм арбітражних керуючих або спеціалізованих відділів у юридичних, бухгалтерських або консалтингових фірмах, які займаються банкрутством.

Так, за законодавством Франції, загальним представницьким органом для керуючих та ліквідаторів є Національна Рада (Conseil), яка є громадською організацією [15]. У США адвокати, бухгалтери та банкіри, що є учасниками у процедурі банкрутства, є членами професійних саморегулюючих організацій. Прикладами таких професійних організацій є Асоціація кризових керівників і Американська колегія адвокатів [16]. На думку Я. Г. Рябцева, в Україні також необхідно впровадити інститут саморегулюючих професійних організацій для підвищення кваліфікації арбітражних керуючих [13, с. 9].

Крім того, за зарубіжним законодавством керуючі (так у зарубіжних країнах скорочено називають арбітражних керуючих) несуть певну відповідальність за неналежне виконання своїх обов'язків. Законодавство Великої Британії (Insolvency Act) передбачає процедуру, яка застосовується у тому випадку, якщо особа, яка виступала ліквідатором або конкурсним керуючим, неналежно використала або утримала будь-які грошові кошти або майно компанії, або винна в якому-небудь зловживанні владою, або в порушенні обов'язків по відношенню до компанії, підлягає притягненню до відповідальності [16, розд. 212].

Наприклад, за законодавством Німеччини, конкурсний керуючий несе відповідальність за порушення своїх обов'язків по недобросовісному наміру або недбалості [9, с. 68], а також відповідальність за першочергові борги, пов'язані з конкурсною масою, які виникли з виконання ним юридичних дій, які не можуть бути сплачені в рахунок вказаної конкурсної маси [9, с. 69].

Таким чином, можна зазначити, що для удосконалення законодавства України про банкрутство, доцільним є запровадження деяких положень щодо діяльності арбітражних керуючих зарубіжних країн, а саме: включити до Закону України «Про відновлення пла-

тоспроможності боржника або визнання його банкрутом» положення стосовно підвищення вимог до рівня кваліфікації арбітражних керуючих, посилення контролю за їх діяльністю та удосконалення механізму притягнення до відповідальності арбітражних керуючих у разі неналежного виконання ними обов'язків розпорядників майна, керуючих санацією та ліквідаторів.

Наступне положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», яке має неточність, стосується строків тривалості процедури розпорядження майном, санації та ліквідаційної процедури, які встановлюються у ст. 7, 17, 22 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Строки даних процедур можуть бути продовжені господарським судом України, але на практиці продовження вказаних строків затягується на невизначений термін, тому процедури відновлення платоспроможності боржника, або ліквідаційна процедура тривають роками [1]. На нашу думку, доцільним є встановлення граничних строків проведення процедур розпорядження майном, санації боржника та ліквідаційної процедури банкрута.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, з урахуванням досвіду зарубіжних країн щодо провадження у справах про банкрутство, та з метою вдосконалення законодавства про банкрутство, вважаємо за доцільне передбачити в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» наступні положення:

— *більш широкі можливості для усунення керівництва боржника підприємства та окреслення переліку ситуацій, в яких його усунення є безспірним (наприклад, якщо кризовий стан підприємства є наслідком зловживань, безпосередньої недобросовісності керівництва підприємства, а не зумовлений, наприклад, незадовільною платіжною дисципліною його контрагентів);*

— *розміри мінімальних сум безспірних вимог кредиторів для різних суб'єктів господарської діяльності, враховуючи при цьому особливості їх діяльності та галузеву приналежність;*

— *підвищення вимог до рівня кваліфікації арбітражних керуючих, посилення контролю за їх діяльністю та удосконалити механізм притягнення до відповідальності арбітражних керуючих у разі неналежного виконання ними обов'язків розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів;*

— *граничні строки проведення процедур розпорядження майном, санації боржника та ліквідації банкрута.*

Література

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 31. — Ст. 440.
2. Про Державний бюджет України на 2011 рік: Закон України від 23.12.10 № 2857-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 7—8. — Ст. 52.
3. *Афанасьєв Р. Г.* Проблеми правового регулювання банкрутства за законодавством України: Автореф. дис....канд. юрид. наук / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень / Р. Г. Афанасьєв — Донецьк, 2001. — 17 с.
4. *Бірюков О. М.* Порівняльно-правовий аналіз інституту неспроможності у законодавстві України та деяких іноземних країн / Бірюков О. М. — К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 1999. — 170 с.
5. *Безбородова Т. И.* Сравнительный анализ моделей идентификации несостоятельности предприятий / Т. И. Безбородова // Экономический анализ. Теория и практика. — 2003. — № 3. — С.17.
6. *Волков А. А.* Финансовое оздоровление или банкротство? / А. А. Волков // Современное право. — 2001. — № 1.
7. *Джунь В. В.* Теоретико-прикладні проблеми реформування законодавства України про банкрутство: Автореф. дис. докт. юрид. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка / В. В. Джунь. — К., 2009. — 22 с.
8. *Малига В. А.* Правове забезпечення санації та мінімізації негативних наслідків банкрутства: Автореф. дис. канд. юрид. наук / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень / В. А. Малига. — Донецьк, 1999. — 21 с.
9. *Степанов В. В.* Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии / В. В. Степанов — М.: Статус, 1999. — 204 с.
10. *Смирнова Е. В.* Банкротство несостоятельности рознь / Е. В. Смирнова // ЭКО. — 1993. — № 9. — 141 с.
11. *Поляков Б. М.* Совершенствование правового регулирования отношений несостоятельности (банкротства) в Украине / Б. М. Поляков — Донецк: Донбасс, 2001. — 340 с.
12. *Поляков Б. М.* Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства): Автореф. дис. докт. юрид. наук / Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України / Б. М. Поляков. — Донецьк, 2003. — 39 с.
13. *Рябцева Я. Г.* Правовий статус арбітражного керуючого: Автореф. дис. канд. юрид. наук / Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Я. Г. Рябцева. — К., 2006. — 14 с.
14. *Тітов М. І.* Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого / М. І. Тітов. — Х. : Фірма «Консул», — 192 с.

15. Степанов В. Французкая система регулирования несостоятельности // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bankrot.by/oa/667>.

16. Законодательство США и Великобритании о банкротстве // [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.uklaws.org

Стаття надійшла до друку 1 грудня 2011 р.

УДК 347.44

І. М. Шаркова, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РЕЦЕПЦІЯ РИМСЬКОГО ПРАВА В ЦИВІЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО: ЗАХІДНА ТА СХІДНА ТРАДИЦІЇ

У сучасній історико-правовій науці одне з центральних місць посідає проблематика рецепції римського права в сучасні системи приватного права. У статті розглянуто дві традиції — східна та західна у визначенні сутності рецепції та її дослідження в науці римського приватного права. Автор пропонує здійснити переорієнтацію методології і джерел вітчизняної романистики переважно на західну традицію.

Ключові слова: рецепція, римське право, романистика, західно-європейська традиція, східноєвропейська традиція.

В современной историко-правовой науке одно из центральных мест занимает проблематика рецепции римского права в современные системы частного права. В статье рассматриваются две традиции — восточная и западная в определении сущности рецепции и его исследования в науке римского права. Автор предлагает осуществить переориентацию методологии и источников отечественной романистики преимущественно на западную традицию.

Ключевые слова: рецепция, римское право, романистика, западно-европейская традиция, восточноевропейская традиция.

One of the central problems in the modern science of the legal history is the reception of Roman law in the modern systems of private law. Two traditions (East and West) of the reception and its research in the science of Roman law are analyzed in this paper. The author proposes reorienting methodology and sources of domestic Romance predominantly to the Western tradition.